

Nieuws uit de Hervormde Gemeente Elspeet

2020 | Week 13

Predikant: ds. M. van Kooten

Nunspeterweg 4
8075 AC Elspeet
Tel. 0577-491206

E-mail: m.vankooten@solcon.nl

Scriba: ouderling J. Fijan

Zichtweg 3
8075 CN Elspeet
Tel. 0577-491098

E-mail: scriba@hervormd-elspeet.nl

IBAN Coll. van Kerkrentmeesters Herv. Gem.:

NL29 RABO 0384 7680 75

IBAN Coll. van Diakenen Herv. Gem.:

NL61 RABO 0347 5000 99

Diensten

D.V. zondag 29 maart 2020
09.30 uur ds. M. van Kooten
15.00 uur ds. M. van Kooten

Collecten

1. Kerk
 2. Instandhouding predikantsplaats
 3. Diaconie (deurcollecte)
- Van harte aanbevolen

Vrijwillige hulpdienst

De vrijwillige hulpdienst is er voor iedereen in onze kerkelijke gemeente die tijdelijk hulp nodig heeft b.v. door ziekte bij ouderdom of om andere redenen. Heeft u vragen of wilt u gebruik maken van de vrijwillige hulpdienst neem dan contact op met Evelien v.d. Brink 492159 of Gretha van het Goor 491380

Zorgcentrum Oranjehof

Vanwege het risico van besmetting van het coronavirus zijn alle activiteiten van Oranjehof, incl de inloop afgezegd tot nader orde. De maaltijden aan huis blijven wel bezorgd. De keuken heeft extra beschikbaar bij meerdere vragen om een maaltijd voor de thuiswonende ouderen. Als u voor 10.00 uur belt, heeft u rond 12.00 een warme maaltijd bij u thuis.

Let wel, Oranjehof is gesloten voor bezoek, maar.. beschikbaar voor uw telefonische vragen. U kan ons altijd bellen, als u ergens mee zit. Een boodschap, een praktisch probleem of gewoon even "praten met elkaar". Want vooral voor de mensen, die alleen wonen, kan dit een lange stille en eenzame tijd zijn. Alle morgens van maandag t/m vrijdag kunt u ons bellen, tel. 0577-492278. Let u ook op de informatie van de gemeente Nunspeet. Zij willen daar waar mogelijk haar inwoners helpen. Want nu gebeurt, is voor ons allen nieuw.

Oranjehof stuurt (per mail) dagelijks een bericht uit. Wilt u dit ook ontvangen, belt u ons dan even. Dan gaan we dit ook voor u verzorgen. En mag ik u vragen, pak vaak even de telefoon, en bel juist even naar die mensen, die niemand in huis hebben om even te praten.

Het mag in Elspeet zijn, bidden en werken. Dank voor uw meeleven, het sterkt ons in de strijd.

Een hartelijke groet vanuit Oranjehof

Coronavirus en pestepidemie vice versa

In het Reformatorisch Dagblad stond op woensdag 18 maart een mooi stukje van B.Hooghwerff over de cholera-epidemie van rond 1859 en de epidemie van de Spaanse Griep die ons land in 1918 in de greep hield. De eerste epidemie leidde tot een grote gees-

telijke opwekking in Nieuw Beijerland, de tweede in Zuidland. Het doel van dat artikel sprak voor zichzelf in verband met de crisis rondom het coronavirus.

Hoewel me over geestelijke opwekkingen die volgden op cholera- en Spaanse Griep uitbraken niets bekend is wil ik er toch bij die pestepidemieën stilstaan omdat er heel veel dingen verwant zijn aan de huidige coronacrisis.

De pest was een ernstige besmettelijke ziekte die niet zozeer door vleurmuizen als wel middels ratten werd verspreid. In Europa woedde tussen 1347 en 1352 deze ernstige kwaal. Een derde van de Hollandse bevolking stierf daaraan. Onderscheid met het coronavirus was dat men toen niet kerkgang meed om besmetting te voorkomen. Integendeel, de kerken stroomden vol volgens de sociaal-geograaf M. Boshart die deze periode beschreef. Ik citeer: 'De pest wordt gezien als een straf van God, er zullen niet veel middeleeuweners zijn geweest die er een andere mening op na hebben gehouden. (...) De kerken lopen vol en de bevolking wordt door de geestelijkheid opgeroepen tot boetedoening nu het nog kan, tot het verbeteren van haar leefwijze in overeenstemming met Gods regels.'

Verschrikkelijk overigens dat daarnaast de Joden als zondebok werden gezien destijds. Op de muur van de Stadskerk te Wittenberg herinnert het beruchte reliëf van de zeug daaraan. Het stelt Joden voor die als biggen over elkaar heentuinelen om te drinken aan de tepels van een zeug terwijl een rabbijn het achterwerk van het moedervarken bestudeert. Het laat wel iets zien van de afschuw die men voor Joden had.

Nog dramatischer was het in Straatsburg. In Straatsburg stierven ook vele inwoners aan de pest, behalve in de Joodse wijk. Daar was het slechts een enkeling. De Joodse arts Balavignus gaf namelijk opdracht om de Joodse wijk schoon te maken en het vuil te verbranden conform de Joodse reinigingswetten. Gevolg was wel dat de ratten en vlooiën daardoor naar de andere stadsdelen trokken en daar hun verdervend werk deden. Het resultaat in deze periode was niet dat men Balavignus raadpleegde en volgde maar het tegendeel. Ze meenden dat deze dokter het kwade genius was achter de pest en de Joden had aangezet om hun waterputten en voeding te laten vergifigen, terwijl wanneer ze hun vuil hadden verbrand de pest ook hen grotendeels onaangetast zou hebben gelaten.

De Joden die destijds in ons land verbleven zijn destijds ook grotendeels omgebracht. Ze werden beschuldigd van valsmunterij en het samenzweren

tegen christenen om hen te vergifigen en zoveel andere dingen meer. Als voorbeeld van deze afrekening met de Joden worden wat ons land betreft Gelre (onze provincie), de steden Zwolle, Utrecht en 's Hertogenbosch genoemd.

Hoewel de mensen opgeroepen werden om de kerk te bezoeken, gold dat uiteraard niet degenen die aan de pest leden. Zij werden uitgesloten zoals dat vroeger in de Bijbelse tijd ook van de melaatsen gold. Toch had men daar wat op gevonden zodat ook pestlijders iets van de dienst mee konden maken. In de muur van de kerk waren lage kleine openingen aangebracht waardoor een zieke van buiten in de kerk kon zien op het altaar waar het kruisbeeld stond en de mis plaatsvond. Dat waren hagioscopen, dat zicht op het heilige betekent. Je zou het de voorlopers kunnen noemen van kerkradio of zo u wilt kerktelevisie. Soms waren het complete vensters met tralies ervoor. In mijn eerste gemeente Monfoort was dat ook het geval.

De pestepidemie bleef niet beperkt tot de Middeleeuwen. Gedurende de reformatie lezen we ook menigmaal van een pestepidemie. In Wittenberg brak er een uit in 1515, twee jaar voordat Luther zijn 95 stellingen aansloeg. Hij schreef toen aan een vriend –Lang genaamd- in Erfurt die vond dat hij weg moest gaan: "De wereld zal niet vergaan als broeder Maarten omkomt. Ik ben hier geplaatst en geroepen en zo mag ik dus niet weglopen, omdat ik een belofte van gehoorzaamheid heb gedaan, tenzij dezelfde autoriteit, die mij beval deze positie in te nemen, mij zou opdragen te vertrekken. Niet dat ik niet bang ben voor de pest (ik ben de apostel Paulus niet, alleen maar iemand die college over hem geeft) maar ik hoop dat de Heere mij van vrees zal bevrijden". Hij achtte het verder nodig op de Wittenberger universiteit de rechtvaardiging door het geloof in het middeelpunt te verkondigen.

In Zurich overleed een derde van de stad aan de gevolgen van de pest in 1519, kort nadat Zwingli aldaar voor het eerst vanaf de kansel de zuivere bijbelse boodschap bracht. Zelf leed hij ook aan die kwaal maar kwam er bovenop. Dit alles heeft zijn prediking en geestelijk leven zeer verdiept. Hij schreef in die tijd het 'Pestlied' dat in vertaling zonder met de rijm rekening te houden luidt:

Help o God, help
in deze nood!
Ik bedoel de dood
die, Christus,
Voor de deur staat,
Maar Gij hebt hem overwonnen.

(...)

Wilt Gij mij dan
dood hebben in
het midden mijner dagen,
dan moet het naar Uw wil zijn.

Doe zoals Gij wilt.
Niets voert bevel over mij,
Uw bezit ben ik

(...)

Als de ziekte erger wordt klinkt het:
Troost Heere God, troost!

De ziekte wordt erger.
Wee en angst houden
mijn ziel en lichaam omvat.

Daarom kom Gij
naar mij, enige troost, met genade
die zeker verlost

een ieder die
zijn hartelijk verlangen
en hoop stelt
op U

(...)

Nu is het voorbij;
Mijn tong is stom,
en kan geen woord spreken.
Mijn zintuigen zijn alle verdord.

Daarom is het tijd
dat Gij mijn strijd
zel ter hand neemt,

daar ik niet zo
sterk ben dat ik
dapper weerstand kan
bieden aan

des duivels gevecht en des boosaards hand.
Toch zal mijn gemoed op U staat blijven maken, hoe
hoog hij woedt.

En na zijn genezing vertolkt hij zijn blijdschap: ,
Gezond Heere God, gezond!

Ik geloof, ik keer
Terug al weer.

Ja, als het U dunkt
dat de vonk der zonde
mij niet meer op aarde zal beheersen.

Dan moet mijn mond

Uw lof en eer
Uitspreken meer
Dan ooit tevoren.

Hoe het ook ga,
Eenvoudigweg zonder enig gevaar

In Wittenberg woedde in 1527 opnieuw de pest.
Luther vertrok ook toen niet uit de stad hoewel hij
inmiddels een gezin had. Luther zag achter de angst

die zich van de mensen meester maakte het spook van de duivel. Hij schreef aan een vriend: "Met een ongelofelijke vrees brengt satan de moed van allen aan het wankelen, zodat ik en Pommer (een collega) nog alleen hier zijn. Maar wij zijn niet alléén, Christus is met ons, en Hij zal ons in triomf met Zichzelf tegen de satan beschermen, zoals wij geloven en hopen." Als een getrouw zielzorger bezocht hij hen, die aan de pest leden.

Toen in 1542 Geneve getroffen werd door de pest kreeg Calvijn een brief van een priester dat die ziekte een straf van God was en een roepstem dat Geneve zich moest bekeren. Hij bedoeld daarmee de bekeering tot het Rooms-Katholicisme. Calvijn antwoordde: 'Man, je hebt helemaal gelijk, want God straft ons inderdaad voor onze zonden en gebreken en wij moeten ons ook nodig tot God bekeren en Hem smeken om barmhartigheid en genade.' Vervolgens stelde hij in die brief dat God geen onderscheid maakt tussen Rooms en protestanten, want de Rooms Katholieken krijgen straf vanwege hun afgoderij en bijgeloof en de anderen krijgen straf omdat ze beter weten en intussen er niets mee doen.

In het kleine stadje Oudewater, zo schrijft Bor in zijn Nederlandse historiën, woonden tijdens het beleg van 1575 nog geen driehonderdvijftig burgers omdat de pest er in het voorgaande jaar ongeveer drieduizend slachtoffers had gemaakt.

In 1635 woedde de pest in Leiden. Dat was ten tijde dat de Statenvertalers daar hun werk deden. Bijna 16.000 graven moesten toen in de sleutelstad gedolven worden. Er zijn destijds geen revisoren noch een van hun gezinsleden daaraan gestorven. Overigens hadden ze wel een verzoek ingediend om de stad te mogen verlaten.

In 1636 schreef de Dordtse arts Johan van Beverwijck een geschrift getiteld 'Schat der gesontheit'. Dat jaar woedde de pest ook in Dordrecht. Van Beverwyck vertelt daarbij de volgende ontzettende geschiedenis: 'Ook gezonde mensen die uit een pesthuis komen, kunnen via hun kleren anderen aansteken. De ziekte wordt niet alleen overgebracht door de lucht, maar de oorzaak nestelt zich in alles wat los, leeg en open is, zoals veren, bedden, wol, lakens, linnen en bont. We zien met verbazing aan dat Jan en Alleman gretig probeert huisraad en inboedel te kopen van huizen waar iedereen gestorven is, alsof men bang is te laat te zijn om goedkoop aan zijn dood te komen! Terwijl ik dit schrijf, wacht een gestorven vrouw op haar begrafenis: ze kocht linnen uit een pesthuis, waste het en wilde het met winst doorverkopen,

maar bij thuiskomst bemerkte ze dat ze dat had opgelopen wat ze dacht weg te wassen.'

Om besmetting te voorkomen nam men maatregelen. Een contactverbod met besmette mensen was één van de belangrijkste regels. Zo probeerden ze de verspreiding van de ziekte in te perken. Om deze regel zo goed mogelijk na te streven werden de pestlijders in Breda (dat bij de coronacrisis ook een van de grootste haarden blijkt te zijn) geïsoleerd, het liefst buiten de stad. Huizen van pestlijders werden zes weken hermetisch afgesloten en duidelijk gekenmerkt met een baal van stro. Als je toch in contact was gekomen met een pestlijder dan golden er ook andere maatregelen, naast het zes weken vermijden van grote mensenmassa's. Zo is bekend dat je in Breda een witte stok moest dragen. De stok moest duidelijk zichtbaar zijn voor anderen, zodat zij konden vluchten indien dat nodig was.

Vaak wordt Psalm 91 aangehaald in deze periode van coronacrisis. In die psalm wordt de Kerk des Heeren bemoedigd dat de 'pestilentie' hen niet zal genaken, zelfs al zouden er duizend aan de linker- en tienduizend aan de rechterhand vallen. Dat hoeft in letterlijke zin niet altijd op te gaan.

Allereerst denk ik aan de uitbraak van de pest in Straatsburg in 1541. In de pastorie van Martin Bucer waren maar liefst negen doden te betreuren. Allereerst zijn geliefde echtvriendin Elisabeth Silbereisen en drie van hun kinderen, vervolgens twee pleegkinderen en twee bedienden en een student die er tijdelijk logeerde. Bij een eerdere epidemie aldaar kwam Jean Stordeur om, de eerste man van Idelette de Bure. Jean Stordeur was eerder om de vervolging te ontvluchten als wederdoper naar het protestantse bolwerk getrokken en daar ingewonnen voor de gereformeerde leer die daar destijds o.a. door Calvijn werd verkondigd. Het was voor hem geen garantie tegen de pest. Calvijn verleende in die zware tijd ook pastoraat en kwam toen in aanraking met de getroffen weduwe en het werd op den duur zijn vrouw....

Ook denk ik aan Katerina de Bora, de vrouw van Luther. Toen in de zomer van 1552 de pest woedde in Wittenberg verzorgde ze aanvankelijk de vele zieken aldaar. Met de komst van de herfst vluchtte ze weg met paard, wagen, huisgerei en kinderen naar haar geboorteplaats Torgau. Onderweg kregen ze een ongeluk en belandde in het water. Door de val raakte ze verlamd. Na drie maanden overleed zij, overigens volledig vertrouwend op haar Heere en Heiland, terwijl mede haar laatste woorden waren 'Ik kleef aan Christus als eem klit aan een kleed'. Ze

overleed niet aan de gevolgen van de pest maar de vlucht er voor...

We denken tenslotte aan de Zwitserse reformator Heinrich Bullinger. Toen hij nog maar een kind was woedde er in zijn geboorteplaats Bremgarten de pest. Men hield de jonge Heinrich voor dood en stond gereed hem te begraven toen bleek dat hij nog leefde. Later toen in 1564 de pest woedde in Zurich en hij door ziekenbezoek aan pestlijders zelf besmet werd maar toch herstelde, ging dat niet op voor zijn godzalige vrouw Anna en twee dochters. Zij lieten het leven.

Op de provinciale synode van Overijssel die in Deventer vergaderde in 1602 werd besloten dat de 'predicanten in pestetijden niet met testamentschrijven sullen beswaert werden'. Een opmerkelijk besluit. De stervenden meenden wellicht de predikanten hun laatste wil bekend te maken maar dan moesten ze toch bij andere instanties wezen. De predikanten waren niet voor erfeniskwesties maar om te wijzen op een schoner erfenis die in de hemel bewaard wordt voor al de Zijnen.

Vanaf 1663 woedde opnieuw de pest geruime tijd in ons land. Een oorlogschip uit Algerije had de ziekte naar Amsterdam overgebracht. 9000 Amsterdammers kwamen in dat jaar om aan de gevolgen van die kwaal. Het duurde en woekerde maar voort. In 1664 was het nog erger. De Hoornse predikant F. Costerus tekende aan in zijn 'Neerlandsch vloek en zegen en deszelfs uitwerkingen': 'In 1664 woedde de ziekte nog erger, als een verzwaring van Gods oordeel.' Hij verwees daarbij naar Deuteronomium 28:21, waar de Heere de Israëlieten er op wijst dat bij het verlaten van Gods wet en woord de oordelen zouden komen zoals de pest: 'De HEERE zal u de pestilentie doen aankleven, totdat Hij u verdoe van het land waar gij naar toe gaat om dat te erven'. Een dichter schreef in het voorwoord op dat werkje van Costerus een gedichtje waarin hij na allerlei andere gerichten Gods de revue te hebben laten passeren schreef:

Nog bleef men zorgeloos liggen ronken
Dies zag men hier en daar weer vonken
Van 't hete pestvuur, alsof God
Ons zachtjes wenkte, en zo tot
Bekentenis der zonden riep,
Maar ieder hield zich of hij sliep.

Wij zijn iets voorzichtiger geworden met onze bewoordingen. We kunnen ook wel eens te voorzichtig zijn. Is de grote crisis waarin we ons bevinden ook geen waarschuwing van Godswege vanwege de goddeloosheid, wetteloosheid en onverschilgheid in het algemeen maar ook vanwege de wereldgelijkvormig-

heid, verdeeldheid en zoveel andere zaken meer van Gods kinderen.

In 'Ook dat was Amsterdam' van dr.R.B.Evenhuis vinden we een afbeelding van een overzicht van week 32 in het jaar 1664 waarin 905 begrafenissen plaatsvonden. De meeste doden vielen onder de armen die in vochtige kelderwoningen verbleven. Begrijpelijk, want deze ziekte werd voornamelijk overgebracht door de ratten. In totaal zijn er in dat jaar 24.165 mensen aan de pest overleden in onze hoofdstad.

Abraham Hellenbroek die 1658 in Amsterdam werd geboren was zes jaar toen de pest in grootste hevigheid woedde. In de zojuist genoemde week waarin het hoogtepunt van sterfgevallen werd bereikt beviel Hellenbroeks moeder van een jongetje. Niet werd bij de familie Hellenbroek leven verloren maar leven verkregen. Overigens verspeelde Abraham wel een schooljaar want een jaarlang sloten de scholen hun poorten, blijkbaar niet de kerken.

Ook in Utrecht woedde deze ontzettende ziekte. Dat was in de periode dat Jodocus van Lodenstein daar stond. Duizenden stierven er aan. De woningen van mensen die er mee behept waren werden letterlijk vermeden als de pest. Lodenstein evenwel bezocht evenwel de pestlijders en hield tijdpreken, terwijl hij ook daadwerkelijk bijstond bood door het verstrekken van versterkende middelen, niet zozeer uit de diaconiekas maar uit eigen beurs. Hij schreef ook een gedicht over die ontzettende ziekte. Het voert te ver om dat gedicht in zijn totaliteit te plaatsen, trouwens bij elke zin zou dan een notenapparaat allerlei woorden moeten verduidelijken. Twee zinsneden noem ik: 'Der zielen pest de ziele van de pest is'. Hij noemt de pest derhalve een gevolg van de zonde. Ik dacht dat het met de gesel van het coronavirus niet anders gesteld is. Ook geeft hij de raad 'Gaat, bergt u maar in Jesu'. Er is geen beter, veiliger en ander andere remedie in de huidige coronacrisis.

Bij de diensten

Komende zondag hoop ik tweemaal voor te gaan in uw midden. Tweemaal wil ik stilstaan bij een gedeelte uit de Heidelberger catechismus omdat het in beide gevallen overeenkomt met de lijdenstijd waarin we leven, terwijl aan de catechisaties zo nog weer recht wordt gedaan omdat deze abrupt beëindigd werden. 's Morgens willen we dan vraag en antwoord 38 van de Heidelberger behandelen over de vraag waarom de Heere Jezus onder de rechter Pontius Pilatus geleden heeft en 's middags over vraag en antwoord 39 waar de vraag gesteld wordt waar-

om de Heere Jezus gekruisigd moest worden. Op de wijs van Psalm 52 bracht Johannes Hazeu dit als volgt onder woorden:

Wat reën moest Hij dit smart'lijk lijden
Gevoelen, toen men 't recht
Aan Pontius Pilatus wijdden;
Die zelve ban Hem zegt:
(Daar hij de rechterstoel vervuld)
'Ik vinde in Hem geen schuld?

Omdat Hij zou onschuldig treden
Voor 't wereldlijk gericht
En dus veroordeeld, zonder reden
Ons vrij maakt en verlicht
Door ons van 't oordeel Gods 't ontslaan
't Welk over ons zou gaan.

Wordt daar iets meerder in gevonden
Dat Hij aan't kruishout is
Gestorven; of door andre wonden
Met ramp en droefenis
Het perk des doods was ingeleid
Tot onze zaligheid?

O ja! Want 'k heb daardoor verkregen
't geen mij verzeekring geeft
Dat Hij de vloek op mij gelegen
Op Zich geladen heeft
Omdat bij God de kruisdood, wis
Tot een vervloeking is.

Ter overdenking

Er is geen boek waarin ons meer volledig de manier geleerd wordt om God te loven, of waarin wij levendiger worden opgewekt tot die oefening van Godsvrucht dan het Psalmboek (Johannes Calvijn).

Persoonlijk

Geliefde gemeente, helaas is het niet meer mogelijk om op de gewone wijze samen te komen rondom Gods Woord. Was het misschien te gewoon geworden? Het doet me denken aan wat de ouderen in Scherpenisse vertelden. Bij de inundatie in september 1944 werd het eiland Tholen onder water gezet om daarin de geallieerden tegen te werken. Maandenlang werd er geen kerk gehouden in Scherpenisse en omliggende plaatsen terwijl de bevolking evacueerde naar gastgezinnen elders in het land. Er was geen kerk en geen pastoraat want de gemeente was in verstrooiing zonder de mogelijkheid van bellen en mailen. Zelfs briefverkeer was nauwelijks mogelijk. Dan mogen we –hoeveel kwaad er ook mee ge-

schiedt- blij zijn met de moderne middelen. Zo zijn we voornemens de komende tijd te preken voor een onzichtbare gemeente met de wens en bede dat de Heere Zich niet verborgen houdt. We hopen en bidden dat deze situatie niet gaat wennen maar dat het mag leiden tot de belijdenis 'Hoe branden mijn tegenheer om 's Heeren voorhof in te treen, mijn ziel bezwijkt van sterk verlangen'. Samenscholen is verboden tot op zekere hoogte. Samen schuilen is hoogst geboden, maar dan alleen in de Schuilplaats des Allerhoogste en dat is Christus. Zullen we in deze periode acht slaan op elkaar? Dus niet: Uit het oog, uit het hart?

de redactie